

№ 629/1105/1059/408/612 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 84. – Ст. 3412.

2. Сокол М. В. Малозабезпеченість як один із юридичних фактів виникнення відносин по соціальній допомозі // Трудове право. – 2013. – № 2 (23). – С. 115–118.
3. Мачульская Е. Е. Право социального обеспечения в условиях рыночной экономики: теория и практика правового регулирования: автореф. дисс. на соиск. научн. степ. д.ю.н.: 12.00.05. /Е. Е. Мачульская. – М., 2000. – 56 с.

БОРИЧЕНКО К. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,
кандидат юридичних наук

ПРАВО НА ДОПОМОГУ У ЗВ'ЯЗКУ З ВАГІТНІСТЮ І ПОЛОГАМИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Статтею 24 Конституції України закріплено принцип рівності чоловіка і жінки у громадсько-політичній та культурній сфері, у сфері освіти, професійної діяльності, охорони здоров'я та ін. Враховуючи фізіологічні та психологічні особливості жіночого організму, жінки користуються додатковими правами у сфері створення умов, які дають їм можливість поєднувати працю з материнством, для них передбачений особливий правовий захист, матеріальна і моральна підтримка, що включає надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям. Таким чином, формулювання ст. 24 Конституції України дає можливість говорити про нерівність прав жінки-матері та чоловіка-батька.

У той же час, відповідно до ст. 51 Конституції України, як чоловік, так і жінка повинні мати однаковий обсяг прав та обов'язків у шлюбі та сім'ї, у тому числі й у сфері виховання дітей. Аналогічна позиція сформульована й у низці європейських нормативних актів: Договорі про Європейський Союз (далі — ЄС) від 7 лютого 1992 р.; Хартії основних прав ЄС від 7 грудня 2000 р.; Директиві Ради 75/117/ЄЕС щодо зближення законів держав-членів, які стосуються застосування принципу рівної оплати праці чоловіків і жінок від 10 лютого 1975 р.; Директиві Ради 96/97/ЄС, що вносить зміни до Директиви 86/378/ЄЕС щодо реалізації принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у схемах професійного соціального страхування від 20 грудня 1996 р.; Директиві 2006/54/ЄС про реалізацію принципу рівних можливостей і рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях зайнятості та професійної діяльності (доопрацьовану) від 5 липня 2006 р. та ін.

В цілому законодавство України у сфері соціального захисту відповідало вищезазначеним положенням. Разом з тим, в окремих випадках, при здійсненні соціального захисту сімей з дітьми перевага надається жінці. Мова йде про призначення і виплату допомоги у зв'язку з вагітністю і пологами, яка має подвійний характер, оскільки з одного боку, є соціально-страховою виплатою для осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню на підставі Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 р., а з іншого — грошовою виплатою сім'ям з дітьми, що здійснюється в рамках державного соціального захисту зазначеної категорії населення відповідно до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21 листопада 1992 р.

Відповідно до вищезазначених законів право на допомогу у зв'язку з вагітністю і пологами мають жінки. Закріплення за жінкою права на отримання зазначеного виду допомоги не викликає заперечень, оскільки її виплата за час одноїменної відпустки сприяє збереженню та відновленню здоров'я жінки та її новонародженої дитини, так як саме в цей час їх інтереси неподільні.

Однак законодавством не врегульовано питання призначення допомоги у зв'язку з вагітністю і пологами у випадку смерті матері. Враховуючи невтішні дані щодо материнської смертності, рівень якої, за даними Міністерства охорони здоров'я України, сягає 11,6 випадків на 100 тис. народжених живими, частіше за все, обов'язок догляду за новонародженою дитиною лягає на плечі батька. У той же час, відповідно до чинного законодавства, чоловіки не мають права на отримання оплачуваної відпустки та відповідної допомоги, зумовленої необхідністю догляду за новонародженою дитиною у зв'язку зі смертю її матері, що викликає низку заперечень.

Відповідно до ст. 424 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 р., Україна взяла на себе зобов'язання щодо поступового наближення національного законодавства до права, стандартів та практики ЄС у сфері соціальної політики. Зокрема на виконання даного положення передбачається впровадження протягом трьох років з дати підписання Угоди Директиви Ради 2010/18/ЄС від 8 березня 2010 р. про переглянуту рамкову угоду щодо батьківської відпустки, Директива Ради 79/7/ЄЕС від 19 грудня 1978 р. про поступове запровадження принципу рівного ставлення до чоловіків та жінок у сфері соціального забезпечення та ін.

Так, положення Директиви Ради 79/7/ЄЕС визначають зміст та основні засоби забезпечення принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок, зокрема у сфері надання соціальних допомог (ст. 3). Статтею 4 Директиви передбачено, що рівність у ставленні означає відсутність ані

прямої, ані непрямой дискримінації за ознакою статі щодо шлюбного або сімейного статусу особливо у сфері застосування режимів та умов доступу до них.

У зв'язку з цим, на нашу думку, цілком обґрунтовано було б передбачити у законодавстві можливість отримання батьком дитини оплачуваної відпустки та відповідної допомоги, зумовленої необхідністю догляду за новонародженою дитиною у випадку смерті матері.

Проте нелогічним буде просте включення відповідних статей або їх частин до положень Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», які визначають порядок призначення і виплати допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами, оскільки, зважаючи на фізіологічні особливості організму, виносити та народити дитину може лише жінка. Тим не менше, право на відповідну допомогу, згідно з положеннями вищезазначених актів, має також особа, яка усиновила або взяла під опіку дитину у віці до двох місяців. У дану випадку отримання особою відповідної допомоги не пов'язане з фізіологічним станом вагітності та реабілітацією після пологів, а зумовлене необхідністю догляду за новонародженою дитиною, що робить нелогічним включення зазначених положень до статей законів, які закріплюють порядок призначення і виплати допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами.

У зв'язку з цим, на нашу думку, цілком обґрунтованим є виділення нового виду соціальної допомоги під назвою «допомога по догляду за новонародженою дитиною», в рамках якої видасться доцільним об'єднати допомогу, на яку мають право особи, які усиновили або взяли під опіку дитину у віці до двох місяців, та допомогу батьку дитини у випадку смерті матері.

Про доцільність внесення запропонованих змін свідчить також положення Директиви Ради 2010/18/ЄС про переглянуту рамкову угоду про відпустку по догляду за дитиною, у Загальних положеннях якої передбачено необхідність досягнення гендерної рівності у сімейній політиці (п. 8), заохочення справедливого розподілу сімейних обов'язків між чоловіками і жінками (п. 12). На виконання даних положень у пункті 2 Директиви передбачено право працюючих чоловіків на відпустку по догляду за дитиною на підставі її народження або усиновлення. Всі питання, що стосуються оплати такої відпустки, повинні розглядатися і визначатися державами-членами та/або соціальними партнерами відповідно до національного законодавства, колективних договорів та/або правозастосовних практик (пункт 5).

У зв'язку з цим, на нашу думку, необхідно внести зміни до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», доповнивши його новим Розділом II-А «Допомога по догляду за новонародженою дитиною», та доповнити Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» статтею 25–1, де закріпити право батька дитини

у випадку смерті матері, осіб, які усиновили або взяли під опіку дитину протягом двох місяців з дня її народження, на отримання допомоги по догляду за новонародженою дитиною у розмірі 100 % середньомісячного доходу за весь період відпустки, тривалість якої визначається на рівні післяпологової.

Зазначені зміни потребуватимуть узгодження з положеннями Закону України «Про відпустки», Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1751 та деяких інших нормативно-правових актів.

РИМАР І. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення

ОЗНАКИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Вчення про індивідуальні трудові правовідносини знаходяться на стадії вивчення та вдосконалення отриманих вчень для більш дієвого застосування їх на практиці, перш за все шляхом законодавчого закріплення поняття індивідуальних правовідносин та коло відносин, які будуть регулюватись. Для того, щоб відокремити індивідуальні трудові правовідносини від інших трудових правовідносин, необхідно звернутись до ознак індивідуальних трудових правовідносин.

Юридичні ознаки індивідуальних трудових правовідносин мають бути відображені передусім у понятті зазначених правовідносин. Для формулювання поняття індивідуальних трудових правовідносин слід звернутися до визначення поняття правовідносин у теорії права.

Що стосується саме поняття правовідносин, то у сучасній юридичній літературі поширеним є визначення правовідношення як врегульованого нормою права суспільного відношення. Як відзначають вчені кафедри теорії держави і права Національного університету «Одеська юридична академія», дане визначення, на жаль, не відображує того факту, що кожна людина є самоцінністю. На думку вчених, більш точним є наступне визначення правовідношення: це відношення між людьми, яке є правовим вираженням економічних, політичних, сімейних та інших суспільних відносин, учасники яких мають взаємні права і обов'язки та реалізують їх у порядку, гарантованому та охоронюваному державою. [2, с. 142–143].

О. Ф. Скакун визначає більш традиційно правовідносини як врегульовані нормами права і забезпечувані державою вольові суспільні